

Ordlista Näring och ätande

Achalasia cardiae	Avsaknad av ganglieceller i (del av) matstrupens vägg, vilket ger oförmåga att föra födan vidare och att slappna av övre magmunnen										
ADL-funktion	Activities of Daily Living "det dagliga livets aktiviteter", centralt begrepp inom medicinsk och social rehabilitering; det introducerades under andra världskriget i syfte att beskriva funktionskapacitet										
Adekvat	Tillräcklig										
Albumin	De vanligaste plasmaproteinerna, som är vattenlösliga och ej binder salter till sig på samma sätt som globuliner. De produceras i levern och har betydelse för plasmas förmåga att behålla vätskan i blodkärlen och de är transportproteiner för många olika substanser t. ex. fettsyror										
Anamnes	Sjukdomshistoria, en patients egen beskrivning av hur sjukdomen uppstått, hur den ter sig och vilka symptom den ger										
Apati	Psykisk och fysisk oberördhet, likgiltighet, okänslighet										
Ascites	Bukvattusot, ökad mängd vätska i bukhålan										
Basal	1) Som tillhör botten grunden, belägen nedtill, undertill 2) Icke stimulerad, icke retard										
Body Mass Index BMI	Kroppsmasseindex. För att bedöma en människas energibehov kan man använda sig av BMI. Detta ger ett mått på en människas vikt i förhållande till sin längd. Din vikt i kilo dividerat med Din längd i meter x Din längd i meter.										
	<table border="1"> <thead> <tr> <th>BMI</th> <th>Viktläge</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Under 20</td> <td>Undervikt</td> </tr> <tr> <td>20-25</td> <td>Normalvikt</td> </tr> <tr> <td>Över 25</td> <td>Övervikt</td> </tr> <tr> <td>Över 30</td> <td>Fetma</td> </tr> </tbody> </table>	BMI	Viktläge	Under 20	Undervikt	20-25	Normalvikt	Över 25	Övervikt	Över 30	Fetma
BMI	Viktläge										
Under 20	Undervikt										
20-25	Normalvikt										
Över 25	Övervikt										
Över 30	Fetma										
Bronkit	Inflammation i luftrören										
Colorektal	Genom tjocktarmen och ändtarmen										
Cytokiner	Proteiner som bl.a. bildas vid infektion och immunisering och fungerar som signalsubstanser mellan olika celler										
Definition	En begreppsbestämning eller en avgränsning av ett språkligt uttrycks betydelse eller användning										
Degenerativ	Nedbrytande, urartande										
Dekad	Tiotal; tidsperiod om 10 år										
Design	Formgivning										
Diagnos	Igenkännande, avgränsning och beskrivning av ett visst sjukdomstillstånd										
Diet	Kosthåll										
Dietetik	Hälsolära										
Differentialdiagnos	Identifiering eller särskiljande av sjukdomar, som liknar varandra men dock var och en kan särskiljas på vissa särskiljande tecken										
Dokumentation	Sammanställning av skriftligt underlag (dokument) i en viss fråga										
DOPA el. dopa	3.4 Dihydroxyphenylalanin bildas från aminosyran tyrosin och utgör en prekursor (ett förstadium) till dopamin; används för behandling av Parkinsons sjukdom (som kan bero på dopaminbrist i centrala nervsystemet)										
Dopamin	Dopamin O-hydroxytyramin; bildas av DOPA och utgör ett förstadium till noradrenalin och adrenalin; det finns bl. a. i det centrala nervsystemets basala ganglier (fyra stora knutformiga ansvallningar i storhjärnans nedre del) såsom transmittorsubstans (ämne som överför nervimpulser										
Dysfagi	Svårighet att svälja										
Emfysem	Emfysem Onormal förekomst av luft- eller andra gasblåsor i kroppsvävnader. Lungsjukdom med föga elastisk lungvävnad och ballonglikt utvidgade lungor										

Endoskopisk	Med hjälp av gastroskopiteknik inlagd
Enteral	Som avser eller finns i tarmen eller sker via tarmen
Enteral nutrition	Näringsstillförsel genom tarmkanalen, d.v.s. den ”rätta” vägen. I praktiken avses näringsstillförsel i form av tunnflytande lösningar, som ges genom en mjuk och smal slang nedförd via näsan etc. ner i t. ex. tolvfingertarmen
Enzym	Ett ytterst specialiserat protein, som bildas i den levande cellen och som möjliggör biokemiska reaktioner vid kroppstemperatur och i kroppens pH
Epidemiologi	Vetenskaplig disciplin som sysslar med sjukdomars utbredning, orsaker och förlopp
Epiglottis	Struplock, ett lock ovanför ingången till struphuvudet
Experimentell	Som bygger på experiment
Fatigue	Trötthet
Folsyra	Vattenlösligt vitamin som räknas till B-vitamingruppen
Gangliecell	Nervcell med T-formigt utskott, som delar upp sig i en perifer känselnerv och en central gren vilken leder känselintrycken till ryggmärgen
Gastrointestinal	Som tillhör eller avser mag-tarmkanalen
Gastroskopi	Rutinmetod vid magsäcksundersökning som ger möjlighet att ta prover direkt från magslemhinnan
Gastrostomi	Öppning med en slang mellan magsäcken och bukväggen
Gelé	Inom kokkonsten en halvt genomskinlig, stelnad massa framställd av bär- eller fruktsaft, kött- eller fisksky e.d. Oftast används gelé för att ge glans åt kalla maträtter eller för att skydda dem från uttorkning
Geriatric	Läran om sjukdomar hos äldre patienter, vanligen begränsad nedåt med en kronologisk gräns vid 65-70 års ålder
Gerontologi	Läran om åldrandet och studiet av åldersrelaterade förändringar i livsprocesser från uppnådd mogen ålder och individens död; omfattar basalbiologiska, medicinska, humanistiska och samhällsvetenskapliga discipliner
Gluten	Olösliga äggviteämnen
Heterogen	Sammansatt av sinsemellan främmande eller olikartade delar
Hiatus hernia	Mellangärdesbräck, diafragmabräck
Hyper	Över, i överkant, ökad
Hypo	Under, i under kant, nedsatt
Hypothalamus	Mellanhjärnans nedersta del, som i sig rymmer ett antal hjärncentra, utgör en del av det limbiska systemet och spelar en avgörande roll i det vegetativa nervsystemet – (autonoma nervsystemet) med styrning av bröst och bukorganen liksom blodomloppet
Indikera	Peka ut, visa, ange, ge utslag för förändring
Ingrediens	Beståndsdel
Inklusion	Innestängning, inneslutning, något inneslutet
Integritet	Helgjutighet, vilket innebär att veta sitt mål och kunna handla efter sin övertygelse och stå emot påtryckningar. Rätt att få sin personliga egenart och inre sfär respekterad och att inte utsättas för personligen störande ingrepp
Internmedicin	Den gren av läkekonsten som behandlar sjukdomar med invärtes medel eller mediciner
Intervall	Mellanrum, avstånd, mellantid
Intervention	Ingripande, medling
Involvera	Innefatta, medföra blanda in
Kakektisk	Avmagrad, utmärglad
Kakexi	Höggradigt avmagrad och med dåligt allmäntillstånd vid svåra sjukdomar t ex cancer
Katabolism	Process, naturlig nedbrytning inom organismen
KOL	Kroniskt obstruktiv lungsjukdom, långvarig lungsjukdom med tecken på hinder i luftens passage genom luftrören, som har ökad slembildning och/eller slemhinnesvullnad; ses vid kronisk bronkit eller astma
Kompartmentsyndrom	Flera samtidiga sjukdomstecken som alla relateras till förhöjt lokalt tryck, som ger rubbad blodförsörjning i ett kompartiment (fack) d.v.s. i en grupp muskler, som har

	en gemensam fascia (muskelhinna)
Kompetens	Utbildning, erfarenhet som krävs för viss tjänst eller befattning, <u>kunnighet skicklighet</u>
Komplex	<u>Svåröverskådligt sammansatt helhet</u>
Komponent	Beståndsdel
Komprimera	Trycka ihop
Konsistens	Beskaffenhet
Kontraindikation	Omständighet som utgör skäl eller hinder mot att vidta en viss åtgärd
Korrelation	Term för statistiskt beroende (samvariation) mellan två storheter
Kronisk	Stadigvarande, ihållande, långsamt fortlöpande eller obotlig
Kulinarisk	Som hör samman med särskilt god mat el. med matlagning
Laktos	Mjölksocker
Malnutrition	Undernäring (beroende på otillräcklig föda, felaktig diet eller rubbat näringsintag)
MAS	Medicinskt ansvarig sjuksköterska
Matmiljö	Den fysiska omgivningen och de ramar under vilka maten intas t. ex. bordens form, dukning med duk, blommor, servetter, ljus och liknande
Mediatorer	Förmedlare (i biologisk, kemisk och elektrisk betydelse) ett ämne mellan två parter överbringat ett budskap, en retning, ett skeende en substans eller dylikt
Melatonin	Ett hormon som bildas i tallkottkörteln. Halten varierar i blodet under dygnet och är högst under natten. Melatonin inverkar på växlingarna vakenhet-sömn och anses ha viss betydelse för uppkomsten av depressiva tillstånd
Menu	En komposition av rätter och drycker, som kan utgöra grundval för en måltid
Metabol	Som avser ämnesomsättningen
Metabolt	Produkt som bildas eller deltar i ämnesomsättningen
MMT	Mini Mental Test. Ett screeninginstrument
MNA	Mini Nutritional Assessment. Ett screeninginstrument
Mortalitet	Dödlighet
Multifaktoriell	Beroende av många faktorer eller orsaker
Multipel	Mång- eller flerfaldig
Multiprofessionell	Sammansatt av flera yrken
Måltid	Ett förlopp av händelser. Denna sträcker sig från förberedelser av livsmedel och borddukning vidare till att det bjuds till bords och att måltidsdeltagarna äter och konverserar. Förloppet avslutas eventuellt med kaffe
Måltidens sociala aspekt	Omfattar den sociala samvaron mellan de som äter tillsammans vid ett bord och personalen, som antingen sitter vid bordet eller arbetar i omedelbar anknytning till denna matsituation
Måltidskvalitet	Innefattar brukarnas värdering av matens smak, doft, utseende, konsistens och temperatur samt valmöjligheter/flexibilitet i förhållande till matens sammansättning. Slutligen ingår brukarnas värdering av matmiljön och måltidens sociala aspekt
Måltidsservice	En bredare definition av ordet utspisning, där utspisning och det näringsmässiga kombineras med fokus på måltidens sociala aspekt. Måltidsservice är således inte endast en fråga om den menu, som serveras utan också om en rad yttre faktorer som tillsammans skapar måltidens sociala aspekt
Nekros	Lokal cell- eller vävnadsdöd
Neuro-	Nerv-
Nutrition	Näring, näringstillförsel, upptagande av näring
Näringstillstånd	Värderas genom att man undersöker kostintag, längd, vikt (med tanke på BMIutredning) samt storleken av en eventuell viktnedgång. Dessutom bör det ingå en värdering av om det har skett en minskning av muskel- och fettvävnad, om det finns vätskeansamlingar eller hud- och slemhinneförändringar, och om det finns tecken på vitamin- och mineralbrist

Obstruktion	Hinder, tilltäppning
Omega-3	Fleromättade fettsyror som har en dubbelbindning mellan kolatomerna nummer 3 och 4, räknat från den kolatom som avslutar molekylkedjan på motsatt sida mot karboxylgruppen. Naturligt förekommande omega-3-fettsyror har ytterligare dubbelbindningar närmare karboxylgruppen och är alltså fleromättade. Ett exempel är den för människan essentiella (livsnödvändiga) fettsyran alfa-linolensyra (18 kolatomer, tre dubbelbindningar), som finns i växtfetter.
Osteoporos	Benskörhet, nedsatt hållfasthet i skelettet till följd av brist på benvävnad
Otofaryngeal	Från mellanörat till svalget
Parenteral nutrition	Näringsstillförsel i form av lösningar av kolhydrater, aminosyror och fett i intravenös infusion
Pares	Förlamning
PEG (Perkutan Endoskopisk Gastrostomi)	Närings slang som går genom bukhuden direkt till magsäcken
Peptid	Ämne som består av två eller flera aminosyror
Perkutan	Genom huden
Pneumoni	Lunginflammation
Population	Befolkning 1) invånarna inom ett geografiskt område, 2) (statistisk term) en bestämd grupp av individer eller exemplar, 3) (biol.) alla levande organismer inom ett bestämt område
Prediktion	Förutsägelse
Prevalens	Term inom epidemiologin för den andel av befolkningen som en viss tid har en viss sjukdom
Prevention	Förebyggande åtgärder
Primär	Främst, viktigast, först, ursprunglig, som gäller i första hand
Prognos	Förutsägelse av ett sjukdomsförlopp
Prospektiv	Framåtblickande
Protein	En grupp livsviktiga, högmolekylära, kvävehaltiga ämnen, som är uppbyggda av aminosyror och som förekommer i alla levande celler i växt och djurriket
Puré	Genom passering eller i mixer sönderdelat födoämne, ofta grönsaker
Realitet	Verklighet
Reducera	Minska
Reell	Verklig, påtaglig
Reflexion	1) Återkastande, återkastning, 2) begrundan, betraktelse, eftertanke, slutsats
Relation	Förhållande
Retention	Hålla tillbaka, kvarhållande
Rutinmässig	1) Regelbundet återkommande, 2) enl. förvärvad färdighet, skicklighet eller yrkesvana
Sakralödem	Svullnad vid korsbenet
Sarkopeni	Muskelförtvinning
Screening	Sällning, massundersökning, dvs. undersökning av ett större antal individer för att t. ex. finna personer, som bär på en sjukdomi symtomfritt eller symtomfattigt skede
Separera	Särskilja, avskilja, isolera
SGA	Subjective Global Assessment. Ett screeninginstrument
Signifikant	Betecknande, statistiskt säkerställt, inte slumpmässig
Skov	Ett uppflammande eller en ny episod av en sjukdom, som återkommer (recidiverar) eller är kronisk
Snålvatten	Saliv som utsöndras på grund av (stor) aptit el. girighet
Status	Tillstånd
Stroke	Slaganfall, slag
Subcutan	I underhuden
Substans	Inom kemin detsamma som ämne, dvs. grundämne eller kemisk förening
Successiv	Stegvis, på varannat följande
Sufflé	Maträtt av bl.a. hårt vispad äggvita, mjöl och mjölk
Supplement	Tillägg, bihang
Symbol	Tecken

Testiscancer, testikelcancer	Elakartad tumör som utgår från testikelvävnad
Timbal	Finare färsrätt av t.ex. kalv-, fågel- eller fiskfärs tillagad i en hög, slät form och kokad i vattenbad
Touche	Lätt beröring, lätt anstrykning av något
Transtyretin	Ett protein i plasma, som transporterar tyroxin
Triceps	Trehövdad, försedd med tre huvuden eller fästpunkter
Tumör	En (ofta sjuklig) förändring av knölig natur (med eller utan vävnadsnybildning) svullnad, ansvällning, upphöjning. Obs! Termen säger inget om tumören är benign (godartad) eller malign (elakartad)
Vallecula	Liten inskärning eller utbuktning
Vaskulär	Som hör till eller har samband med en organisms kärlsystem, som är anpassad för transport av vätska
Vaskulär demens	De former av demens som orsakas av cirkulationsstörningar i hjärnan; de svarar för drygt 25 % av alla fall av svår demens i Sverige
Ventrikel	Magsäck
Vårdplanering, Individuell vårdplanering	En plan för vården av en patient i samband med inläggning på sjukhus. Alltefter förutsättningarna i form av sjukdomens art och svårighetsgrad, patientens önskemål, medicinska krav och möjligheter etc. lägger man upp en plan över hur vården skall bedrivas och vilka mål man önskar uppnå
Witzelfistel	Närings slang som går genom bukhuden direkt till magsäcken
Ödem	Svullnad
Ödematös	Vätskesvullen

Referenser

Lindskog, Bengt I,
 Medicinsk terminologi.
 Stockholm : Nordiska Bokhandelns förlag, 1997.

Nationalencyklopedin. <http://www.ne.se/>

041001/GH